

Bokmeldinger

Tro møter tro. Red. Halvor Nordhaug, Verbum 1990.

Religionene lever ikke lenger sitt eksotiske liv i fjern distanse fra norsk virkelighet. De er rykket oss nær inn på livet. Ikke minst innvandrene iblant oss har skapt en ny religiøs situasjon i landet vårt. Det er ikke lenger bare misjonærer som må klargjøre hvordan man skal forholde seg til mennesker av annen tro. Det gjelder norske kristne i sin alminnelighet, selv om folk som tilhører «fremmede» religioner ikke utgjør mer enn litt over 1% av befolkningen, for øvrig omlag som kristendommens stilling i det japanske folk.

Behovet for kunnskap er stort, samtidig som religionenes nærhet utfordrer til teologisk refleksjon. Ekte omsorg for våre nye naboer og et troverdig misjonsengasjement forutsetter innsikt og forståelse på begge disse plan.

Norsk Teologisk Nemnd innenfor Mellomkirkelig Råd tok i sin tid (1987) initiativ til å få fram både kunnskap om og perspektiver på den nye religiøse situasjonen i landet vårt. Resultatet er blitt en meget lesverdig liten bok som gir en i ordets beste betydning populær og lettest framstilling ikke bare av de meste aktuelle religionenes teologi og praksis, men også en innføring i bibelske anliggender i kristendommens møte med andre religioner.

I Norge er det ifølge bokas egne beregninger (Oddvar Hatlehol og Jan Opsal) nå ca 36.000 muslimer, 7.000 buddhister, 6.000 hinduer og 2.000 sikher. Det er disse fire religionene

som blir presentert. Den statistiske oversikten viser at det dessuten er ca 1.000 tilhengere av Bahai. Også denne siste religionen kunne nok ha fortjent et eget avsnitt på linje med for eksempel sikhismen.

I tillegg til en oversiktlig gjennomgang av den enkelte religion, hvor islam-konsulent i NMS, Jan Opsal, presenterer Islam og professor Notto R. Thelle de tre andre religionene, har en tatt med flere intervjuer utført av innvanderprest Levi Eidhamar. Intervjuene er viktige. De lar representanter fra de andre religionene selv få beskrive sin egen religiøse praksis og tro i tillegg til at de gir utfordrende kommentarer til norsk kristendom slik dette oppleves fra deres trosposisjon. Dette er en viktig og nødvendig innfallsvinkel. Møtet mellom religionene er møte mellom mennesker. Kunnskap om religionene er også kunnskap om hvordan andre opplever sin egen religion, ikke bare hvordan vi analyserer og beskriver innholdet av den. Samtidig er det nødvendig å få et best mulig inntrykk av hvordan de opplever oss og vår religion.

Intervju-sekvensen er mest omfattende når det gjelder islam og det er kanskje naturlig med tanke på at muslimene utgjør storparten av «de andre religionene» i Norge. Interessant er det at boka, i tillegg til et intervju med en muslim som er blitt kristen (anonymt), også gir plass til en norsk kvinne som er gått over til Islam (Anne Sofie Abu Hajar). – Kanskje ville boka ha stått seg på et litt mer omfattende intervjuarbeid og også innenfor rammen av budd-

hismen. Her nøyer en seg dessverre med litt over en side (nesten 10 på Islam). Svært mange av så vel kinesiske som vietnamesiske innvandrere hører til buddhismen, og nettopp for å forstå deres tro er det viktig å høre hva religionen betyr for folk i deres praktiske hverdag.

Det er avtroppende teologisk konsulent i Mellomkirkelig Råd Halvor Nordhaug som har ansvar for det viktige teologiske avsnittet i boka: Kristendommen og religionene. Nordhaug har gjort et godt arbeid. Framstillingen er meget klar, men samtidig nyansert. Nordhaug lar det bibelske materialet få bestemme problemstillingene. Og vi har fått et lite stykke teologisk orientering av ypperste merke.

For Nordhaug er det viktig å få fram at kristendommen har noe felles med alle religioner. Han trekker fram mange interessante dokumentasjoner på denne påstanden både innenfor GT og NT. Samtidig understreker han sterkt at kristendommen skiller lag med religionene på helt avgjørende vis. Evangeliet er religionenes oppfyllelse og samtidig en dom over alle som ikke tror på Jesus som mellommannen mellom menneskene og Gud. På få sider behandles kompliserte tekstavsnitt på en interessant og tankevekkende måte.

Enkelte perspektiv og problemstillinger er nok blitt borte. Personlig kunne jeg ha tenkt meg at Nordhaug også hadde trukket inn i sin behandling tekstavsnittene om den «kosmologiske Kristus» i Efeserbrevets og Kolosserbrevets kapitel 1. Dette er tekster som ofte går igjen i tradisjonell dialogteologi og derfor burde høre med i en slik framstilling. Kanskje ville det ha vært naturlig å inte-

grere dette i avsnittet «Frelse i andre religioner?» Her maner Nordhaug for øvrig til varsomhet når det gjelder å trekke for sikre konklusjoner om hva som vil skje med dem som ikke har fått forkynt Kristus. En slik forsiktighet må imidlertid ikke føre til at misjon og evangelisering forsømmes, hevder Nordhaug og fortsetter: «Snarere bør den uvisshet som knytter seg til Guds endelige dom drive oss til å vitne om Kristus, slik at mennesker får komme til tro på ham».

Slike signaler er viktige å merke seg fra en som gjennom flere år har stått sentralt i norsk, økumenisk arbeid. Hele boka og ganske spesielt Nordhaugs teologiske bidrag, inkludert hans behandling av islam og kirkenes møte med andre religioner i Norge, bør studeres av folk og miljøer som mener at en innenfor den økumeniske sammenheng ikke er opptatt av misjon og evangelisering.

I flere avsnitt oppfordres menigheter og enkeltpersoner til å ta på alvor den utfordringen våre «nye naboer» representerer. Det sies mye verdifullt om hvor viktig det er med kontakt, åpenhet og respekt. Opsal gir gode råd når muslimer og kristne møtes. Oddbjørn Leirvik og Inger Nesvåg rapporterer fra konkrete dialogsituasjoner, mens Nordhaug i et eget avsnitt også trekker fram enkelte praktiske konsekvenser av sine teologiske overveielser. Her gjør han seg blant annet til talsmann for at kristne må støtte muslimers ønske om å få bygge moskeer. Kristne er kalt til å forsvare andres rett til å få utøve sin religion fritt. Han fraråder derimot felles bønn med muslimer for å angi noen praktiske problemstillinger som behandles.

Alt i alt altså en bok Mellomkirke-

lig Råd har all ære av. Boka bør leses av mange. Den vil kunne danne et godt grunnlag for å virkeliggjøre det ansvar som norske menigheter og enkeltkristne nå står overfor i vårt eget land. Boka viser hva misjonsengasjement er i praksis. Slik sett er den også med på å tydeliggjøre kirkens misjonsansvar også utenfor landets grenser. Misjonærerfaringene blir nå allemannseie. Det bør skape et troverdig misjonsengasjement langt utover de tradisjonelle misjonsmiljøene i landet vårt.

Tor B. Jørgensen

Mark C. Albrecht, *Sjelevandring – reinkarnasjon: New Age-lære sett med kristne øyne*. Lunde Forlag 1990.

Troen på sjelevandring eller reinkarnasjon er i ferd med å bli en del av den nye folkereligjøsiteten. Det ser ut til å være både lettere og mer attraktivt å tro på menneskets utvikling gjennom mange liv enn å akseptere kirkens tale om de dødes oppstandelse. Det pøses på oss i ukepresse og populærlitteratur, med reportasjer om opplevelser fra tidligere liv og fra dødens grenseland. Seriøse forlag oversetter bøker om emnet, og nyreligiøse bevegelser hamrer inn sjelevandringslæren som det nye evangelium. Sjelevandring presenteres ikke som en trosforestilling, men som et udiskutabelt faktum. Kirken har ikke bare et foreldet syn på menneskets evige skjebne, hevdes det, men har ikke oppfattet at Jesus og Bibelen selv taler om sjelevandring, og har derfor i sin forblindelse undertrykket tanken som kjetteri. Selv blant aktive kristne kan man nok av

og til finne hjemmelagede løsninger, der troen på det evige liv kombineres med tanken om sjelevandring.

I denne situasjonen er det livsviktig for kirken å tenke klart og tale troverdig. Vi må vite hva troen på sjelevandring går ut på, både i de klassiske utformingene og i moderne omtolkninger. Fagfolk vet at sjelevandringen i den hinduistisk sammenheng stort sett oppfattes som en tragisk og trøstesløs vandring fra liv til liv, med lite håp om forløsning. Det var den vestlige teosofiske bevegelse fra slutten av forrige århundre som omtolket læren til et evangelium om menneskesjelens oppstigning mot det guddommelige, slik det nå stort sett oppfattes i New Age og dens nyreligiøse varianter. I tillegg til fagkunnskap, både i akademiske analyser og i populær tilretteleggelse, trenger man solid forkynnelse og teologisk refleksjon som kan utfolde den kristne tro på en troverdig måte.

Lunde Forlag har nylig utgitt en bok som til en viss grad imøtekommer behovet for populær presentasjon: *Sjelevandring – reinkarnasjon: New Age-lære sett med kristne øyne*. Dette er en norsk oversettelse av den amerikanske teologen Mark C. Albrechts bok fra 1982. Boken vil muligens kunne yte åndelig førstehjelp til en del som føler seg usikre overfor sjelevandringslæren. Men dessverre må det sies at den som helhet ikke holder de nødvendige faglige mål. I tillegg forringer den norske oversettelsen i høy grad de gode sidene ved Albrechts opprinnelige arbeid.

Albrechts styrke er hans enkle og entydige argumentasjon: Læren om sjelevandring er fremmed for den kristne tro. En innholdsmessig pre-

sentasjon følges av en historisk skisse, inkludert en utvetydig avvisning av påstander om at de første kristne eller enkelte kirkefedre aksepterte reinkarnasjonslæren. Stor oppmerksomhet vies de etter hvert så vanlige påstander om minner fra tidligere liv, med argumenter for og imot. Så følger filosofiske og moralske innvendinger mot læren, teologiske innvendinger, og til slutt en enkel sammenstilling av hovedtendenser i «gnostisk-panteistisk livssyn» og «bibelsk livssyn».

Svakhetene er likevel så iøynefallende at boken, hvis den blir stående som representativ for kirkens reaksjon, i det lange løp kan undergrave dens troverdighet. Albrecht er altfor skjødeløs i sin behandling av det religionshistoriske materiale. En rekke filosofiske og religiøse tradisjoner behandles ukritisk om hverandre, med stadige glidninger frem og tilbake, fra teosofi og New Age til hinduisme og buddhisme. Dette er typisk for mye av den nyreligiøse litteratur, men en seriøs bearbeidelse av materialet må være langt klarere i sin analyse. Forskjellene mellom buddhisme og hinduisme forsvinner. Den teosofiske omtolkning av sjelevandringslæren er nevnt, men kunne med fordel ha blitt langt bedre tydeliggjort. Et eksempel på ukritisk bruk av sekundærkilder finner man i et angivelig sitat fra Madame Blavatsky, der overføringen av karma tolkes med henvisning til DNA-molekylet (s. 21). Madame Blavatsky døde i 1891, mens det først i 1944 ble påvist at DNA-molekylet kunne inneholde genetisk informasjon. Slike svakheter gjør det altfor lett å stille spørsmålsteget også ved Albrechts konklusjoner: Kanskje han likevel

ikke har rett i at kristentroen er fremmed for sjelevandringslæren?

Disse svakhetene er dramatisk forverret i oversettelsen. Det vrirler av feil: Olcott er blitt Alcott, Plotinus er blitt Platinas, Hermas Hyrdebrev er blitt Hyrden fra Hermas. Engelsken dukker opp i dårlige fornorskninger: aryanere (ariere), judaisme (jødedom), manerer (fra eng. manners), ekumeniske rådsmøter (økumeniske konsiler), låsepinnen på hjulakselen (krumtappen), gjenkallelsefenomen (fra eng. recall phenomena, som ellers er oversatt bedre som minner fra tidligere liv). «Moral lessons» er ikke moralske «lekser», men leksjoner, lærepenner, eller noe man kan ta lærdom av (s. 19, 109f). Igjen og igjen forsvinner de nyansene som tross alt er der, så den enkle argumentasjonen blir på grensen av det banale.

Jeg har nylig vært sammen med Albrecht, som har tatt opp igjen sitt studium av sjelevandring, med tanke på en avhandling. Det hadde vært en fordel om man hadde latt boken fra 1982 ligge og heller hadde tatt seg tid til å vente på en ny basert på grundigere studier. I alle fall burde en konsulent ha ryddet ut de mest graverende feilene og sjekket oversettelsen på en helt annen måte.

Skal kirken tale troverdig, må det settes større krav til kvalitet og fagkunnskap.

N. R. T.

D. R. McConnell, *A different Gospel: A historical and Biblical analysis of the modern faith movements*, Peabody, Mass.: Henrickson Publishers, 1988.

Som bokens tittel antyder, er McCon-

nells bok et kampskrift, rettet mot den del av fremgangsteologien – eller trosbevegelsen som den ofte kalles – som bekjenner seg til den forkynnelse og praksis som Kenneth Hagin har stått som inspirator og garantist for.

Bokens viktigste bidrag er utvilsomt dens grundige påvisning av de historiske røttene for Hagins forkynnelse og praksis. Ifølge McConnell er ikke Hagins virksomhet et resultat av hans egne bibelstudier eller originale åpenbaringer, og hans røtter sitter heller ikke dypt i den historiske pinsebevegelsen. Den sentrale nøkkel til hans forkynnelse må søkes i den mer ukjente forkynneren E. W. Kenyon, som på et langt tidligere tidspunkt utfoldet, både i teori og praksis, det meste av det som er karakteristisk for Hagins virksomhet. McConnell kaller dette for «the Kenyon Connection», og påviser at Hagin, på tross av forsøk på å kamuflere sin kjennskap til og kontakt med Kenyon, var vel kjent med denne. Dette dokumenteres så grundig ved sammenliknende studier som viser en forbausende likhet i tematikk og uttrykksformer. Det hele er så likt at McConnell kaller det for Hagins plagiat av Kenyon.

Det vesentlige poeng er ikke å avsløre plagiat, men å bruke denne «Kenyon Connection» til å påvise at Hagins sterkeste inspirasjon ikke kommer fra bibelsk kristendom, men fra den metafysiske tradisjon som i forrige århundre bl.a. frembrakte bevegelse som New Thought og Christian Science. McConnell taler nokså upresist og tendensiøst «the cultic nature» av disse bevegelsene og tendensene. Vokabularet minner for mye om konservative amerikanske kristnes jakt på «kulter». Men saklig sett

har McConnell utvilsomt rett i å beskrive mye at dette som «gnostisk», d.v.s. retninger som søker den skjulte innsikt bak de ytre fenomenene. Typisk for Christian Science, som Molland karakteriserer som hverken «kristen» eller «vitenskap», er dens tolkning av sykdom som en illusjon. Årsaken til sykdom er at man tror man er syk. Kvitter man seg med denne illusjonen og innser at sykdommen skyldes ens egne vrangforestillinger, vil sykdommen forsvinne.

Christian Science og New Thought er spiritualistiske i den forstand at det eneste virkelige er ånd eller bevissthet, mens det materielle er en illusjon, mentale projeksjoner. Derfor er også menneskets tanke, de mentale forestillinger, altavgjørende for menneskets skjebne. Man blir hva man tenker, man realiserer sine mentale forestillinger. Fra disse bevegelsene ser man tydelige linjer til den nå så populære vekt på «mind power», «positive thinking» og «visulalisering». Det dukker opp i populærpsykologi og psykoterapi, i ledertreningsprinsipper, i nyreligiøse bevegelse og mange andre sammenhenger, bl.a. hos fremgangsteologiens far, Kenneth Hagin.

For undertegnede er det ikke noe poeng å avvise den innsikt som ligger i bevisstheten om at ens forestillinger kan virke selvopppyllende, positivt og negativt. Men det er likevel i denne sammenhengen viktig å se de tydelige linjene til fremgangsteologiens tanker om hvorledes ens tro, forestillinger og mentale bilder formelig tvinger frem helbredelse, fremgang og velvære. McConnell dokumenterer det med all ønskelig tydelighet hos Hagin. Undertegnede ble slått av

liknende tendenser hos den koreanske fremgangsteologen Paul Yonggi Cho, som lenge hadde en høy stjerne i den kristelige presse i Norge. Han taler om «den fjerde dimensjon» der drøm og visualisering blir en nesten altavgjørende del av bønner, «nøkkelen til å sette troen i arbeid for et vellykket liv».

McConnells bibelske analyse peker på tydelige avvik i forhold til sunn bibelsk kristendom, og det er saktens noe å hente her også. Men bokens viktigste bidrag er utvilsomt den grundige påvisning av den Hagins historiske avhengighet av Kenyon og den metafysiske tradisjon han søkte inspirasjon fra.

N. R. T.

Jon Sandvik, *Moderne overtro*, Cappelen 1989.

Det er utvilsomt behov for kritiske oppgjør med det vell av forestillinger og fenomener, opplevelser og erfaringer som knyttes til New Age. Jon Sandvik er cand. scient., med ho-

vedfag i limnologi, og ønsker utfra et naturvitenskapelig perspektiv å se nærmere på fenomener som parapsykologi, astrologi, alternativ medisin, nye vitenskapelige paradigmer, etc.

Boken er lettlest og kan bidra til en sunn skepsis mot dem som altfor godtroende aksepterer de påstander og spekulasjoner som preger en del av New Age. Samtidig blir beskrivelsene og analysene såpass overfladiske at mange vil ha vanskelig for å kjenne seg igjen i Sandviks fremstilling. Han kjenner de omtalte bevegelsene og tradisjonene først og fremst gjennom sekundærlitteratur, og hans arsenal av motargumenter ser i vesentlig grad ut til å være stimulert av en type amerikansk humanisme som ikke bare er kritisk til moderne «overtro», men til tro overhodet, inkludert kristendom. Det vi trenger for å møte New Age er neppe en reduksjonistisk vitenskap, men innsiktsfull forståelse kombinert med kritisk evaluering (inkludert vitenskapelig prøvning).

N. R. T.